

קצין התרבות הועבר מן הגדוד הקרבי. מקומו נתפס על ידי איש תרבות חדש, דוד קורנס, שרצה בין החיילים במשלים ונשא נשק.

מי אחר שהוא גיבור

כל החברים שלי, אתה שומע, כל החברים שלי, אלה שהצלת את חייהם, ואלה שהצילו את חיי, אלה ששכבו עליי בחפירות של עיבוד, אלה שהיו נחונים להרעשת מרגמות ופצצות אווירונים כמוני, בדיוק כמוני, שיחד בנינו מולדת חדשה... (קזבלן, מאת ייגאל מוסינזון, עמודים 127-128).

איש שלא השתתף במלחמה אף בפעולה אחת, אף בסיוורלילה אחת, שלא הופיע במשלה אף ביום הפוגה, שלא נסע מעולם בדרך שיכול היה להימצא בה מוקש — לא אמר שלום ללוחמי נגבה ביום בו נשלח מחטיבת גבעתי. הוא חזר אליהם בצורה שהיתה אופיינית לייגאל מוסינזון. שום אדם אחר בעולם לא היה מסוגל לזיזם פגיונה כזו. זה עתה נגמרו הקרבות, מיטב לוחמי החטיבה עוד שכבו בבתי החולים, כאשר נתקבלה במטה החטיבה ידיעה שהיכתה את כל הנוכחים בתדהמה עמוקה. אחד הלוחמים חזר מן העיר, סיפר לנוכח בהצגת בכורה של מחזה מקורי חדש: בערבות הנגב, מאת ייגאל מוסינזון. המחזה תיאר את קרבות נגבה, סיפר לקהל כיצד נטשו חיילי גבעתי את המשק האומלל. אחרי שהצבא ערק מן הקרב, נשארו בני המשק עצמם לבדם, להמו בעקשנות והצילו את ביתם על אפו ועל חמתו של הצבא.

חטיבת גבעתי הופיעה במחזה זה בדמותו של ברוך, מפקד פלוגת הצבא בקיבוץ. קורא כרוב בהתרגשות, ערב הקרב: (בחרב איש צבא עלי לאמר: ההחלטה להישאר (נגנבה) ולא לפרוץ את הכיתור (החוצה), כמה כאיבוד לדעת. גרוע מזה, זוחי שחיטה. פשוטו כחשטעט. אין נחמים בידיים ריקות מול תותחים... אין זו מלחמה. זה רצח. מול תותח צריך להטמיד תותח, לא ברש תותחים... (בערבות הנגב, עמודים 49-50).

סילוף ודוני זה של ההיסטוריה הרתיח את דמם של אנשי גבעתי. הם זכרו כיצד סירבו בני הגדוד השלישי של החטיבה, מגויסי פרברי תליאבי, לנטוש את נגבה, כשידיהם ריקות, וכאשר היתה זאת באמת שחיטה. הם זכרו כיצד פרצו בני גדודו של מוסינזון עצמו לתוך המשק הנצור, בהעמידם את עצמם בתור כשרותותהים מול תותחי המצרים. הגיפיים של שועלי שמשון, שזכו לתוארם בדיוק הודות למיבצע זה; אומץ לבו האישי של צירה המגיד שישב בגיפ הסורק — כל אלה היו עדיין זכרונות טריים.

לא פחות טרי היה הזכרון על מעשיו של מוסינזון עצמו באותם הימים. העובדה שמלאכת הסילוף ועתה בידי הספדן החטיבתי, שנשאר בעורף הרחוק והבטוח בשעה שמאות נהרגו בנגבה, כעידים, בעיקר אקסידאן ובבית עמא, הפכו את הרוגו של בני החטיבה לחימה שפוכה. אנשי גבעתי הכריזו מלחמה על הביטה, כשבראש הלוחמים עומדים בני הגדוד השלישי, "חולדות נגבה" בכבודם ובעצמם.

כמשך כמה ימים היה נרמה שיישפך דם. כיתות שלמות של לוחמי החטיבה יצאו להפריע להצגות, בדיעתם האילמת של מפקדיהם. קצינים גבוהים, שהורידו את סימני הדרגות מכתפיותיהם, השתתפו במיבצע. המשטרה הצבאית הוועקה להגן על התיאטרון.

הבימה נכנעה במהרה בפני זעם החיילים. מוסינזון הוועק לתיאטרון, נדרש להכניס מיד שינויים יסודיים במחזה. כך נערכה ה' קומדיה שחזרה, כמעט באותה צורה, כעבור 9 שנים: ייגאל תיקן ותיקן חלקים שלמים מיצירתו, הפך אותה כמעט על פיה. בי יצירה המתוקנת נשאר הצבא להגן על ה' משק, מצטיין בגבורה עלילתי.

מוסינזון עצמו לא התרשם מכל העניין. הוא תיאר את עצמו כקרובן של פגיעה זדונית בחושביה ביטוי, השמיץ את אבא קוב' גר ורמו שכל העניין נובע מקינאה אישית. בערבות הנגב, סוחסדמעות פרימיטיבי אך יעיל, הפך להצלחת קופה גדולה. האיש שלא לחם מעולם בערבות הנגב, הרתיח אלפי לירות על-חשבון חללי הקרב, ניצל את אה' בת הקהל אליהם.

רחה זה לימד את מוסינזון לקח חשוב: שההזדהות עם לוחמי החזית שוהה תמיד כסף בקופה. כך קרה שהמחזן החטיבתי, שלא שמע שריקה של כדור אויב, הפך לדבור הלוחמים. מוסינזון דאג לקשט את יצירתו בצעירים גיבורים, חביביהקהל.

"הייתי בלטרון. אינני יודע אם השם הזה, לטרון, אומר לכם הרבה. אך זה היה גיה' ווס. לטרון! גם שם הוא לי אנשי גיוס חוץ לארץ. לא רק נשק לא היה במידה מספקת. אלא גם מימיות לא היו. וחמ' ס'ו. וברחש. ואנשים התעלפו בשדה. התעלפו ומתו בש' זה. בפעם הראשונה נתקל' נו בתותחים ממש. אנשי נהר' גו. נתרסקו. ועל דעתו של

איש לא עלה להתחפר! להתחפר! והפקודה שנתקבלה היתה אכזרית: להמשיך בכל מחיר! לפתוח את הדרך לירושלים! אחרת ירושלים העברית נחזקת! (בערבות הנגב, מאת מוסינזון, עמוד 48).

חטמבה ברחובות תליאבי

"אילו הייתי סופר... אין זה מתפקידך רק לפתור בעיות. עליך לחשוף אותן. לגלותן. להצביע עליהן. אם תכתוב עוד מאה סיפורים על רוטיצאן, ועל רפתנים, ועל מטפלות בבתי ילדים, וכיצד כולט' כולט סטוריס, וכולט סטוריס, וכולט אין בלבם אלא עבודתם, הנך משקר. זהו. האמת היא במאבק של האדם עם עצמו, עד כדי חריצת פסק'יו על עצמו אם לחיים ואם למוות (דרך גבר, מאת ייגאל מוסינזון, עמוד 9).

מלחמה נגמרה. על תהרהמשק ייגאל מוסינזון היה לחזור לחיי האפורים כשק במשק. אולם לחברהמשק מוסינזון לא היה שום חשק לכך. חיי החלוציות, אותם תיאר בצבעים כה לוחטים בערבות הנגב, לקול משק המטבעות בקופת התיאטרון, לא משכו את הסופר הגדול. הם נועדו לאנשים פשוטים יותר. הוא קיבל שנתים חופש מן המשק. אולם עוד לפני שהספיק לנצל אותן, קרה משהו

מוסינזון קרא לנגבה בשם "בקעת יואב". השם היה שקוף, כי מצודת עיראק' סואדאן, ליד נגבה, נקראה על ידי חטיבת גבעתי רשמית בשם "מצודת יואב". על שם יואב דובנו, חבר משק נגבה, שנהרג במלחמה.

ששבר את גב הגמל. מוסינזון פירסם באסמורת, שבועון הנפל של מא"י, סיפור בשם אנוש כחציר ימיו. שלא היה אלא פרק מתוך הספר דרך גבר, שזה עתה החל כותב אותו. הוא תיאר מעשה שקרה לדבריו בנען, מקרה של רצח שהוסחה כתאונה.

במשק געשה ההתרגשות. כשם שאנשי גבעתי התנגדו לכך כי החטיבה תושמץ בפי אדם שהיה פחדן, כך התנגדו חברי המשק כי קיבוצם יושמץ בפי אדם שלא היה חלוץ-לדוגמה. המזכירות דרשה ממוסינזון שלא יפרסם את הספר אשר ממנו לקח הסיפור. מוסינזון נטש את המשק בשמחה. מאוחר יותר ניסה לתאר את הפרדה קרובן מעצבו למען עקרונ נשגב. סיפר הוא לכתב העולם הזה: "זה היה ענין של עקרונ. הבינתי שיש כאן משחק של גורל, כמו בטרדיה יהיית'."

גיבור הטרדיה היה חילטי לקנות משק פרטי לעצמו, לאשתו (השניה) ולשלושת ילדיו. את הכסף השיג בהלחמה הודות לפרוטקציה האישית של ד"ר אהרון ברט המנות, מנהל בל"ל. אולם החוב היה גדול. ייגאל מוסינזון יצא להרחיח כסף. במהירות הבוק למד את המלאכה שנשארה אופיינית לו: ייצור המוני של ספרות, כסחורה העוברת לסוחר.

במסר 1950 הופיע הספר הראשון של חטמבה, ראשי התיבות של "חבורת סוד מוחלט בהחלט". תוך שבע שנים ייצר מוסינזון 14 ספרים של חטמבה, ששמותיהם מעידים על טיבם: (א) חטמבה, או חבורת סוד מוחלט בהחלט, (ב) חטמבה בבית האסורים, (ג) חטמבה ושוודי הסוסיס, (ד) חטמבה ואוצר הזהב של חמלך הורדוס, (ה) חטמבה וילדי ההפקר, (ו) חטמבה והסוד הגדול, (ז) חטמבה באזור המסוכן, (ח) חטמבה בשבי הלגיון הערבי, (ט) חטמבה במערות סודקלין, (י) חטמבה והמרגלים בחיליהאוויר, (יא) חטמבה בציפורני פזרונס והקיקלופים, (יב) חטמבה והאלמוני במסיכה השחורה, (יג) חטמבה במארבי הגבול, (יד) חטמבה בקרבות רחוב בעזה. מספר 15, העומד להופיע, הוא חטמבה במסתרי ניו יורק.

לרוע המזל, טרחו מבוגרים מעטים לקרוא את הספרים, בהם הולעס דור חדש שלם במדינה, כאשר עשתה זאת ועדה מטעם משרד החינוך והתרבות, שישבה על מדוכת ספרות הילדים החליטה לכלול את כל ספרי חטמבה ברשימה השחורה של הספרים הבלתי-רצויים. חטמבה אינו קיטש סלם, מן הסוג השובע בארצות רבות. הוא קרוב יותר לספרות-הילדים בארצות סאטיסטיות. לדי חטמבה, בני 8 או 10, הם חבלנים מומחים, מרגלים, מומחים לנשק למינהו, הורגי ערבים רעים. בספר האחרון מנהל ירון הקטן שיחה סלפוטית עם עבד אל-נאצר, שהוא רודן מטומטם ושחצני, בעל "צחוק פרוץ ועצבני". אומר ירון לעבד אל-נאצר, אחרי שחדר לבית המושל הצבאי בעזה, וחברתו תמל תקעה אקדת בגבו של המושל: "מדבר נער ישראלי. ואני מזהיר אותך עבדול נאצר, שלא תלך בדרכם של המן הרשע והיטלר, כי סופך יהיה כסופם... פרעה שעשה לנו קונצים קיבל 10 מכות, ואילו אתה תקבל תריסר!"

במקום אחר: "ירון וצוק עמדו בפתח החדר וחיכו לאלמוני (מצר'). וכאשר הגיע סם לו צוץ רגל, והלה הסתחם על גחונו. אך מיד התאושש, שלף אקדוח והחל לירות לעבר ירון וצוק. ירון לחץ על הדק התת-מקלע שבידו, צורר כדורים סם קץ לירייתו ולחיוו של המצרי." לדי חטמבה מקבלים הוראות אישיות ממשוה דיין, מעריצים את בן-גוריון, דיין ואלתרמן, גדולי הדור, וחולמים על היום בו יצגו הבימה את היובק בקאהיר.

אולם מוסינזון לא הסתפק בהוצאת ספר אחד של חטמבה כל חצי שנה. הוא כתב באותה תקופה ערימה של מחזות (קזבלן, אלדורדו, אם יש צדק, אדם ללא סם ועוד), ים של מערכונים, ואת הרוגן דרך גבר. ככולם הלך בתלם התרוש, תמך בענינים שהיו באותו רגע פופולריים בדעת-הקהל. גם את הסיוון גינה רק לאחר שנשתתקו כל מגיניו האחרים.

הקרבן גידי שפסל, הארוסה שמוסינזון חי על חשבונה, לקח את כספה, קנה למענה בית ורשם אותו על שמו. גידי, יפה ומשכילה, האמינה להבטחתו על חיי-משפחה.

המומחה ייגאל מוסינזון בפעולה, בשעת בחירת מלכת-יופי. הוא התחתן פעמיים במשק נען, נפרד משתי נשותיו. כעת הוא אב ל-3 ילדים, שהמבוגר בהם הגיע כמעט לגיל אשתו החדשה.

הכסף זרם אל הסופר המצליח כמעין המתגבר. בחוגי הסופרים סיפרו בדיחה אופיינית. אחד החברים טלפן למשפחת מוסינזון, ביקש לדבר עם הסופר. השיבה אשתו: "הוא עסוק. זה עתה התחיל לכתוב מחזה. חכה כמה רגעים על הקו עד שיגמור..." אפילו מוסינזון, שאין לו ספק שהוא גאון, פיקפק ברמת יצירתו. ברגעי-חולשה כאלה היה אומר לבני-שיחו: "אני יודע שזה זבל. אבל אני צריך כסף כדי לבסס את משפחתי. כשהיה לי מספיק, אפסיק ואתחיל לכתוב יצירות של ממש!" הוא לא ידע, או לא רצה לדעת, כי יצאנות ספרותית, כמו יצאנות אחרת, אינה נגמרת לעולם. כל יצאנית-רחוב סבורה שתפסיק כאשר תאסוף די כסף, אך משום מה אין מועד זה מגיע לעולם.

סופר הדור על חשבון "הדור"

"הרואים יעודם באמנות, אין מקומם כאן. עדיין לא... יורידו כאן ממרומי כל אדם הרוצה להמריא מעל לחיי החולין. יקצצו כנפיו. עדיין אין כאן חלל-מרחב בשביל מרומים. יש שאומרים זאת במפורש. יש שאינם יודעים להגיד כן. אך גם הללו מרגישים שעדיין תובעים החולין את כל האדם כולו, ללא שיוור. ודווקא מפני שקשה לעמוד בכך, הכל מנודים את יוצאי-הדור. זאת היא קנאה שיש בה גם מן הקודש. אתה לא תוכל לעמוד בה..." (כבשים, מאת ייגאל מוסינזון, עמוד 32).

נתי החולשה בחייו של מוסינזון, בהם הודה בפני עצמו על ערכן האמיתי של יצירותיו היו מעטים. ההכרה שקוננה בלבו עוד משהר לדותו — שהוא גאון — התחזקה מיום ליום. הצלחתו הקוטמית הגדולה והעובדה שהמבקרים התיחסו אליו